Mitologija Mezopotamije, religija i običaji

Lassinger, Ivica

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:351718

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

Ivica Lassinger

Mitologija Mezopotamije, religija i običaji

Završni rad

Mentor: doc.dr.sc. Zlatko Đukić

Osijek, 2017.

Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za Povijest

Engleski jezik i književnost i Povijest

Ivica Lassinger

Mitologija Mezopotamije, religija i običaji

Završni rad

Humanističke znanosti, Povijest, Stara povijest

doc. dr. sc. Zlatko Đukić

Osijek, 2017

Sažetak

Tema ovog završnog rada bit će predstavljanje osnovnih značajki mitologije Mezopotamije. Područje Mezopotamije čini nekoliko zemalja, točnije starih kraljevina i naroda, no zajednička im je religija i mitologija, kao i bogovi i običaji, pod drugačijim (izmijenjenim imenima). Pored osnovnog opisa božanstava ovaj rad sadržava i osnovne rituale naroda stare Mezopotamije kao i epove i legende te druge prikaze i dokumente, koji služe kao vrijedan povijesni izvor u prikazivanju kulture ovog prostora.

Ključne riječi: Mezopotamija, panteon, antropomorfno, politeizam, mit

Sadržaj

Sažetak.....str. 3

Sadržaj.....str. 4

Uvod.....str.5

Općenito o Mezopotamiji.....str.6

Mezopotamijski Panteon.....str. 8

Svećenstvo i obredi.....str. 13

Smrt i zagrobni život.....str. 15

Mitovi Mezopotamije.....str. 17

-Mit o stvaranju svijeta.....str. 17

-Mit o Ištar i Tamuzu.....str. 17

- Mit o velikom potopu.....str. 18

- Etana i orao.....str. 18

- Mit o Gilgamešu.....str. 19

Hamurabijev zakonik.....str. 21

Slikovni prikazi.....str. 22

Zaključak.....str. 23

Literatura.....str. 24

Uvod

Mezopotamija je jedno od najstarijih područja na svijetu gdje je zabilježen prvi napredak civilizacije i početak povijesti. Upravo na tom području se pojavila prva pismenost, razvile prve veće zajednice i oblikovala struktura čovječanstva kakvu poznajemo danas. Na ovom su području, među prvima razvijene jedne od prvih religija, a njihove priče i mitovi raširit će se na zapad i ostaviti golemi utjecaj na narode koji će naseliti Europu. Sami narodi Mezopotamije, od kojih je bilo Sumerana, Akađana, Babilonaca, Hurita i dr. naroda, bili su kao i većina svog vremena **politeisti** (mnogobošci). Stoga nije začuđujuće što su imali više bogova, od kojih je svaki predstavljao neki aspekt prirode ili života, neki čak više njih. Tako je jedan bog bio bog ljubavi, drugi rata itd. Svoje bogove su prikazivali **antropomorfno** u ljudskom obliku , a njihovi ***ensi*** (svećenici) su vršili obrede i štovanja u **hramovima.** Narodi Mezopotamije, posebice Babilon, koji je u kasnijim godinama uzeo prednost, stvorili su niz slikovitih **mitova** kojima su pokušali objasniti postanak svijeta. Neki od njih su potkrepljeni povijesnim činjenicama, opisujući pojedine ljude i događaje koji su ostavili trag na tom prostoru. No većina tih mitova poslužili su kao podloga stvaranju europskih pred kršćanskih vjerovanja pa se zbog toga vidi sličnost između mitova. Stoga možemo reći da su sve kulture i civilizacije potekle upravo iz Mezopotamije.

U ovom ću radu izložiti glavne značajke samog područja Mezopotamije te kako je tamošnji reljef oblikovao gradnju gradova i prostorno uređenje. U tijelu svojeg rada, predstavit ću bogove i bića drevne Mezopotamije i opisati ih. Također, pozabavit ću se tematikom svećenstva, blagdana, obreda i svih ceremonija koje su svećenici odrađivali u to vrijeme. Na samom kraju pozabavit ću se mitovima i opisujući ih, usporediti i pokazati kako su ti mitovi oblikovali današnje europsku mitove i zašto se vrlo često spominju u popularnoj i povijesnoj književnosti, te ću na kraju ovog rada dati valjani zaključak na ovu temu.

Općenito o Mezopotamiji

Sama riječ Mezopotamija (Mesopotamia) je grčkog porijekla i izvedena je od dviju riječi; **među** i **rijeke (** grč. *Mesou* i *Potamoe)* i kao takva znači međuriječje ili „između dviju rijeka“. Nazvana je tako zbog rijeka koje su to područje okruživale i davale mu život, Eufrat i Tigris. Originalni semitski naziv *Sinear* bi bio točniji iako postoji više različitih naziva.[1] To područje koje se našlo između dviju rijeka je oblikovalo prve civilizacije jer je samo tlo bilo plodno. Mulj koji je dolazio nanesen iz rijeka davao je glinu potrebnu za plodno tlo i ostale potrebe.[2] Međutim , za razliku od Egipta koji je za poplavljena područja bio zahvalan jer mu daje plodno tlo i mogućnost žetve, narodi Mezopotamije nisu bili sretni jer su poplave rezultirale nesrećama i smatrali su je lošom. [3] Stoga možemo pravovaljano zaključiti da je Egipat imao bolje razvijen sistem navodnjavanja nego stanovnici ovog područja.

Ipak, područje Mezopotamije je bilo jedno od prvih mjesta gdje se pojavila pismenost i prvo pismo, oko 3500. godine pr. Kr., i s time je započelo razdoblje Antike koje će se proširiti na ostala područja.[4] Tu se organiziraju veće zajednice i osnivaju gradovi, uređeni objekti i uređeno društvo. Mezopotamija je bila skupni naziv za nekoliko naroda koji su živjeli na tom području: Sumerani, Akađani, Babilonci, Asirci, Huriti, Armenci i drugi. Međutim, svi oni su imali slične ili čak iste aspekte života, pogotovo religijske, tako da osim glavnih gradova i varijacija imena božanstava možemo govoriti o istoj religiji i istim običajima.[5] Prva dva naroda, Akad i Sumer nalazili su se na sjeveru i jugu između rijeka i formirale su prve civilizacije. Iako povjesničari vjeruju da je Sumer bio razvijeniji, ni Akad nije zaostajao daleko za njim, što je vidljivo i iz glinenih posuda koje su pronađene u oba grada. Najpoznatije posude i glineni proizvodi došli su iz al-ubadijske kulture i iz središta Tell eš Šeiha.[6] Te posude su bile ukrašene posebnim ornamentima i pravilno oblikovane pa su zbog toga ostali narodi trgovali s njima i kasnije razvijali vještine oblikovanja toga posuđa. Što se samog uređenja države, svaki grad je imao zasebnu samoupravu i bio je polis. Međutim, iako su gradovi bili zasebni, ipak su bili pod

---

[1] P. Lisičar *Stari istok, kratki prikaz povijesti naroda starog Istoka,* , Zagreb, 1972, str. 74
[2] L. Wooley, *Počeci civilizacije*, *Počeci čovječanstva: kulturni i znanstveni razvoj,* Zagreb,1966, str. 76
[3] L. Wolley, Isto, str. 77
[4] L. Wolley, Isto, str. 78.
[5] L. Wolley, Isto, str. 79
[6] L. Wolley, Isto, str. 20

upravom jednog, razvijenijeg grada, koji je akumulirao veliki dio prihoda. To se može vidjeti na primjeru grada Ur-a, koji je bio jako razvijen i ogroman, a iznutra je bio šaroliko ukrašen i uljepšan.[7] Obrambeni zidovi grada Ur-a bili su 249 metara dugački i 172 metra širok, pri čemu se vidi da je to bio dobro zaštićen grad. U njemu su pronađene mnoge radnje, posude, noževi i nakit, koji datiraju još od brončanog doba ali se miješaju sa željeznim, kao i mnogi raznobojni i veliki hramovi.[8] Stoga možemo vidjeti da je grad bio razvijeniji nego ostala mjesta. Neka od njih su sačinjavala posebna svetišta, kao što je bio grad Haran, koja su bila posjećivana za vrijeme blagdana. Narodi Mezopotamije mnogo su brinuli o svojim građevinama, pogotovo hramovima, pa s toga imamo prikaz kralja Babilona, Nabonida, kako obnavlja hram posvećen bogu Sinu.[9]

Iako su narodi bili odvojeni jedni od drugih, i sa svojom vlašću, pojedini vladari bi poveli ratove s ciljem osvajanja cijelog područja. Tako je još 2340.-te godine pr. Kr. kralj Sargon zauzeo cijelo područje i stavio ga pod vlast Akada i njegova glavnog grada. Tada je počeo razvoj ove države a nastavio se kroz njegove sinove.[10] Kasnije će tu ulogu preuzeti Babilon. Međutim, postoje zapisi kako je Akad propadao i potpao pod vlast ratobornih plemena Guta, koji su porazili Akad, a sa Sumeranima postigli mir, i tako osvojili Mezopotamiju 2104. godine pr. Kr .[11] O tome nam govore zapisi:

„Zemlja je u rukama svirepih neprijatelja, Bogovi su odvučeni u zarobljeništvo.
Na stanovništvo su udarni nameti i porezi, kanali i jarci su zapušteni.
Tigar je prestao da bude plovan, polja se ne navodnjavaju a njive ne daju ljetine.“[12]

Stoga je vidljivo da su pojedini dijelovi Mezopotamije potpadali pod vlast jednih ili drugih ili čak pod vlast stranih naroda. Pri tome dolazi do spajanja kultura i religijskih običaja kao i usvajanja božanstava.

---

[7] L.Wolley, Isto, str. 80-81
[8] Skupina autora,2 *Iščezle civilizacije*, Tiskarski zavod Jugoslavija, Beograd, 1965, str. 203.
[9] Skupina autora 2 Isto. str. 203.
[10] V.I. Avdijev *Istorija starog istoka*, Naučna knjiga, Beograd, 1952, str. 40
[11] V.I. Avdijev. Isto str. 43
[12] V.I. Avdijev Isto, str. 43

Mezopotamijski Panteon

Narodi Mezopotamije su kao i ostali narodi tog vremena, osim Židova, bili mnogobošci ili politeisti. Postojao je čitav spisak bogova i njihovih imena koja su se umnožavala, pošto su u kontaktima s drugim narodima prihvaćali religijske značajke i obrasce koje su oni donijeli. Podjela bogova je po trojstvima, a sudeći po prikazima iz hramova ili drugih oblika, bogovi su bili antropomorfni, tj prikazivani su s ljudskim karakteristikama i kao ljudi.[13]

An ili ***Anu*** – prvi i najvažniji bog u svim narodima, osim kod Babilonaca, bog neba i nebesa. Vjeruje se da živi na nebu i da će tamo zauvijek ostati. S obzirom da na hramovima posvećenim njemu stoji znak zvijezde, ovaj podatak je najvjerojatnije točan.[14] Uz bogove Enhil i Ea čini glavni trio i najviši vrh bogova. On je stvorio sve ostale bogove i ima apsolutnu vlast nad njima kao i nad ljudima. Sumerska mitologija ga najčešće predstavlja kao muškarca, iako se može raditi i o ženi, ili čak dvospolcu. Njegovo ime se u tome jeziku koristilo kao izraz za raj ili nebesa.[15] Ne zna se točno njegovo porijeklo ali se smatra da je potekao od prvih bogova Apsu i Tijamat koji su stvorili svijet. Babilonska mitologija govori da je on sin bogova Anšar i Kišar, prijašnjih bogova neba i zemlje. Anu je pak oženio svoju sestru Ki i dobio s njom djecu koja su postala rasa velikih bogova, među njima Enhil i Ea.[16] Huritska mitologija ga pak prikazuje kao boga nesretne sudbine, jer je svrgnuo svog oca Alalua i kasnije svog sina Kumbarija koji se pobunio protiv njega, ali i stvorio Eufrat i Tigris.[17] Ove inačice mita imaju svoje paralelne mitove u ostalim kulturama, a An se često uspoređuje sa keltskim božanstvom An ili Anu koja je imala istu funkciju. Prikazuje se često u ljudskom obliku kako drži nebeski

[13] Skupina autora,1 *Mitovi i legende svih naroda*, Rad, Beograd, 1976, str. 20
[14] Skupina autora, 1 Isto , str. 20
[15] Skupina autora, 1 Isto, str. 21
[16] G. Contenau, *Babilon i Asirija*; *Everyday life in Babylon and Assiria,* Ognjen priča, Zagreb, 1978. str. 219
[17] Skupina autora 1, Isto Beograd, str. 21

pokrov u svojim rukama.[18] Njegova su svetišta bila raštrkana po cijelom području, ali najviše u Lagašu, Uruku, Ninni i ostalim gradovima.[19]

Enlil – bog vjetra, oluje i zemlje. Nastao je s ostalim bogovima a bio je jedan od trojice najvažnijih. Često ga povezuju s gradom Nippurom, gdje mu je bilo svetište i njegov kult, pa možemo govoriti o tome da je bio njegov zaštitnik.[20] Enlil je proizvodio i upravljao vjetrovima, a pošto mu je An zapovijedao, prenosio je poruke, te je imao simboliku kao vitez.[21] Neki svećenici i kraljevi Lagaša su ga smatrali glavnim bogom, unatoč postojanja Anua ili Marduka i pridavali mu značaj. On međutim opada kasnije, jer se vjeruje da je on bio jedan od bogova koji su naredili veliki potop.[22] Jedno vrijeme je čak bio izgnan iz raja u podzemni svijet jer je zavodio boginju Ninlil koja ga je pratila u podzemni svijet, i tamo mu rodila 3 djece. Zbog te ljubavi dopušteno mu je da se vrati u vanjski svijet i proživi ostatak u sreći i zadovoljstvu.[23] Vjeruje se da je on izmislio plug i naučio čovjeka ratarstvu. U gradu Nippuru postojao je njegov kult te je tamo najviše slavljen ali postojali su i hramovi u drugim gradovima, ponajviše u Lagašu i Uruku.[24]

Enki/Ea – bog voda, treći od najvažnijih. Bio je poznat kao prijatelj čovjeka, jer je rijekama stvarao mulj koji je davao plodno tlo, kao i mnoge kvalitete koje je voda davala. Uz to bio je čuvar zanata i zanatlija, te je naučio ljude pravljenju posuđa i drugih potrebnih stvari.[25] Pošto mu se pripisuje da je bio majstor za glinu, službeni mitovi o postanku čovjeka navode da je upravo Enki/Ea od gline oblikovao malene kipiće, s muškim i ženskim obilježjima, a zatim je bog Anu u njih dahnuo svoj duh i tako su ljudi stvoreni.[26] Enkijeva dobroćudnost može se naći u samim zapisima velikog potopa kada je glavni lik upravo spašen uz pomoć boga voda. Vjeruje se da ga je rodilo more kao i ostale bogove. Njegova žena je *Hinlil,* boginja žitarica, a sam je prikazivan kao polu-čovjek i polu riba. Vjeruje se da kad prolazi rijekama, drveće dobiva život a njegovu svetu vodu koriste tijekom religijskih obreda. Posebno je slavljen među Babiloncima.[27]

---

[18] Skupina autora 1,Isto, str. 21.
[19] G. Contenau, Isto , str. 219
[20] Isto, str. 219
[21] Skupina autora 1, Isto, str. 21
[22] G. Contenau, Isto, str. 220
[23] Skupina autora 1, Isto, , str. 22
[24] Skupina autora 1 Isto, str. 22
[25] G. Contenau, Isto , str. 221.
[26] Skupina autora 1 Isto , str. 22
[27] G. Contenau, Isto str. 222-223

Sin/Nannan - bog mjeseca, sin boga Enlila. On je bio jedan od dobrih bogova, pomoćnika ljudi. Njegovo ime se može napisati ako se napiše broj 30 jer je to bio njegov broj. Vrlo važno mjesto zauzima među Babiloncima i često ga povezuju s mudrošću.[28] Prema predaji, polumjesec kakav imaju i muslimani, bio je njegov brod kojim plovi u nebo. Tada je najbolje tražiti ga savjet.[29]

Šamaš/ Utu – bog sunca. Nastao je od Sina. Kao bog sunca penjao se od dna ka vrhu, i kad je bio na najvišem položaju, najviše je grijao i izazivao suše. Zbog toga nije bio omiljen među Asircima.[30] Međutim, iako nije bio omiljen, bio je važan jer je bio i bog pravde. Zbog toga što nas Sunce sve obasjava i sve gleda, stari narodi Mezopotamije su vjerovali da je Šamašu dano pravo da sudi i upravlja. Njemu se najviše mole pri donošenju novih ili posebnih zakona. Najpoznatiji primjer ovog boga je na spomeniku, točnije Hamurabijevu zakoniku, što je simbolizirao da su njegovi zakoni sveti i kao takvi neproturječivi.[31] Iako je njegova vrijednost opala, u kasnijem razdoblju dodjeljuju mu djecu, točnije pojmove Kittu i Mešaru (pravda i poštenje) te ga se kao takvim smatra bogom zaštitnikom sudaca i izvršitelja pravde.[32]

Ištar – ženska božica koja je uživala jednaku važnost kao i Anu, Ea ili Enlil. Bila je boginja, ljubavi, plodnosti, ali i rata, zaštitnica žena i ljudi. Nju su čak slavili i Feničani pod imenom Astarate.[33] Opisuje ju se kao brižnu za ljude koja ih sažalijeva nad velikim tragedijama koje se događaju. S druge strane, prikazivana je kao okrutna u ljubavi a često i nemoralna. Imala je veliki opus ljubavnika, od kojih su mnogi nastradali zbog njezinog bijesa ili drugih razloga. Među njima su se našli i ljudi kao i mitska stvorenja, uključujući slavnog Gilgameša.[34] Njezini sljedbenici su često odavali počast čineći velike nemoralne stvari. Uz Sina i Šamaša smatra se trećim najvažnijim božanstvom drugog reda. Njezino porijeklo je nepoznato, ali prema različitim mitologijama, njezin otac je ili Sin ili Anu.[35] Najviše su je se bojali tokom rata, čak i ostali bogovi, a ratnici su pjevali njezine pjesme i molili je za pobjedu

Marduk – sin boga Ea, ujedno i vrhovni bog Babilona. Njegov je utjecaj rastao kao i onaj od Babilona. Marduk je u babilonskoj predaji smatran vrhovnim bogom, čak zauzima

---

[28] G. Cortenau, Isto str. 222
[29] G. Cortenau ,Isto, str. 222.
[30] G. Cortenau, Isto, str. 223.
[31] G. Cortenau, Isto, str. 223
[32] G. Cortenau, Isto, str. 223
[33] Skupina autora 1,Isto, str. 22
[34] G. Cortenau, Isto , str. 224.
[35] G.Cortenau, Isto, str. 224

važnije mjesto od boga Anu a pošto je babilonska predaja najranija od onih kojih imamo, čak i u Bibliji, najčešće se Marduk prikazuje kao vrhovni bog..[36] Prema toj predaji Marduk je stvorio svijet, a ne Anu. Bio je bog razboritosti i mudrosti, bog neba, a prema predaji je izmislio i pismo.[37] Zaštitnik je grada Babilona.

Adad/Hadad – bog groma. On je jedini od bogova koji nije imao svoj hram kod drugih, pa možemo pretpostaviti da je naknadno dodan, najvjerojatnije iz azijatskih kultura.[38] Bio je i dobar i loš jer je donosio kišu koja je rashlađivala i davala plodno tlo ali loš jer su ljudi i usjevi mogli stradati od njegovih munja. Iz njega su se rađali duhovi drveća i ostalih biljaka (manja bića). Čempres je njegov simbol.[39]

Giru – bog kovača i vatre. On je bio sin boga Anu i oličavao je vatru kao žrtvenu, nebesku i zemaljsku. Zaštitnik kovača i oružara.[40]

Tamuz/ Dumuz – bog plodnosti i vegetacije, bog obilja. Neki mitovi pretpostavljaju da je bio čovjek koji je postao bog iako nije dokazano. Bio je ljubavnik boginje Ištar i zbog toga je propatio, o čemu govori jedan od najpoznatijih mitova u mitologiji Mezopotamije. Poistovjećuje se s bogom Dionizom ili čak Adonisom, jer je bio jako lijep.[41]

Alatu (poznata i kao ***Ereš-kigal***) – boginja mraka, zla, podzemnog svijeta *Alaru* ili *Kur*. Prema predaji njezino mjesto je zauzeo bog ***Nergalu***, koji ju je htio ubiti, ali nije uspio pa je pristala na brak s njime.[42] S time je on preuzeo njezinu funkciju a vjerojatno je došlo i do spajanja.

Ninib – sin boga Enlila, bog medicine i zdravlja. Prema predaji, liječio je sa svojom ženom ***Gulom*** obične ljude i zato su ga smatrali dobrim bogom. Međutim, poznat je i kao osvetoljubiv pa je zbog toga njemu pripisana kazna smrću i bolestima ako ga se uvrijedi.[43]

---

[36] Skupina autora 1,Isto , str. 23
[37] Skupina autora 1, Isto, str. 24
[38] G. Contenau Isto , str. 225
[39] G. Cortenau Isto, str. 225-226
[40] Skupina autora 1, Isto , str. 23
[41] Skupina autora 1, Isto, str. 24
[42] Skupina autora 1, Isto, str. 24
[43] Skupina autora 1, Isto, str. 24

Apsu i ***Timiar*** – bogovi za koje se vjeruje da su stvorili druge bogove koji su se pobunili protiv njih i stvorili svijet. Prikazivani su u oblicima velike vode ili zlog zmaja koji tu vodu kontrolira, opći prikaz kaosa. [44]

Svi bogovi bili su prikazivani antropomorfno jer su ih tako ljudi zamišljali. Postojali su kipovi bogova koji su nosili određeni alat koji bi ih povezivao s njihovim karakteristikama. Njihova ćud i moralnost bili su upitni, s obzirom da su se poistovjećivali s ljudskim karakteristikama, koje su često prkosile određenim iznenadnim događajima.[45] Uz njih postoje vjerovanja o duhovima, točnije dobrim, zlim i duhovima pokojnika. Dobri duhovi su bili prikazivani kao krilati bikovi, najčešće u pratnji božice Ištar, ukras na vratima. Oni su pomagali ljudima, davali blagostanje i sreću.[46] Zli su pak duhovi bili prikazani kao demoni. Oni bi uznemiravali ljude, opsjedali, ih, ubijali stoku ili započinjali svađe. Ako bi neki čovjek učinio nešto loše i bogovi bi ga se odrekli, ti duhovi su ga mogli zaposjesti i upravljati njime, kao što je poznat slučaj u srednjem vijeku.[47] Zlih je duhova bilo više nego dobrih. U zle duhove spadali su i duhovi pokojnika, tzv. *emminu.* To su bile duše pokojnika koje su umrle nasilnom smrću ili bez ostvarenog cilja a nisu bile dostojno pokopane. Takvi duhovi bi bili između svijeta mrtvih i živih i uznemiravali bi svoju obitelj ili obične ljude zbog ljutnje što religijski propisi nisu sprovedeni.[48] Vjeruje se da su duhovi, dobri i loši, potomci bogova, ali se ne zna kojih točno jer neki zapisi navode boga Anu, neki boga Nergala. No njihova funkcija je bila ili pomoći ili uznemiriti čovjeka, koji je u najgorem slučaju trebao pomoć bogova i svećenstva koji bi protjerao te zle duhove. Sličan sistem imali su i ostali narodi, ponajviše Egipćani, a vjerovanje se proširilo i na europske religije , pogotovo o dušama pokojnika i opsjedanjima onih koji ih nisu sahranili.

[44] Skupina autora 2, Isto, str. 25
[45] G. Contenau, Isto, str. 226-227
[46] G.Cortenau Isto, str. 225
[47] G.Cortenau Isto, str. 225
[48] G.Cortenau Isto, str. 226

Svećenstvo i obredi

Narodi Mezopotamije imali su veliki broj hramova i svetišta gdje su se nalazili kipovi bogova i gdje su često održavane religijske prakse i običaji. Najpoznatiji i najveći hram bio je hram boga Marduka u Babilonu. On je bio 150 m dugačak i 450 m visok, te je jedan od najvećih hramova na svijetu.[49] U njemu se nalazio ogroman kip Marduka, koji je za vrijeme pljačke Hetita ukraden. Za vrijeme Asurbanipala hram se počeo uvelike obnavljati, a slava mu je vraćena.[50] Bio je raskošno ukrašen zlatom, srebrom i *Lapis Lazuli* (dragim kamenjem). Pored svakog hrama nalazio se i *zigurat*, piramidalna građevina koja je bila prethodila piramidama. Zigurat je bio stepenaste građe i imao je 7 stupova, od kojih je svaki bio obojan različitom bojom. Svaki stupanj i stepenica su služili za nadogradnju.[51] Zigurati su imali funkciju spajanja neba i zemlje i tako omogućivši bogovima da svoje djelovanje prenesu na zemlju i među ljude. Svaki stupanj zigurata je imao svoju terasu i u njemu su postojali objekti za štovanje božanstava. Najveći i najpoznatiji zigurat bio je upravo Babilonska kula, koja je težila dostizanju do neba, a spomenuta je u Bibliji.[52]

Svećenici u religijskim praksama u Mezopotamiji su se zvali *ensi.*[53] Upravo su oni bili zaduženi se sve važnije religijske dužnosti i bili su podijeljeni prema hijerarhiji. Jedan od važnijih zadaća bilo je pomirenje s bogovima, kroz ispovijed. U tom bi slučaju svećenik propitkivao grešnika što je sve zgriješio, dok bi mu isti nijekao svoje grijehe.[54] Ta je praksa bila uobičajena zbog toga što bi grešnik bio mrzak u očima bogova ako bi zgriješio nešto protiv njih te je u posebnim slučajevima uroka svećenik morao propitkivati detalje događaja koji su doveli do neželjene radnje, kako se ne bi krivnja svalila na njega. Mnogi su svećenici, ponajviše specijalizirani bili više nalik vračarima, jer su koristili magiju za liječenje i ostale potrebe. Dvije najvažnije vrste svećenika bile su *Kalu* i *Ašipuima*. Kalu bi svojim pjesmama čistio čovjeka od grijeha dok bi ovaj drugi, poznatiji i kao *Mašmaš* svojim molitvama skidao osobu uroka ili čistio zlih duhova.[55]

---

[49] G.Cortenau, Isto, str. 242
[50] G.Cortenau, Isto, str. 242
[51] G.Cortenau, Isto, str. 245.
[52] G.Cortenau, Isto, str. 245
[53] J. Raguž, *Iščezli narodi svijeta,* Meridijani, Zagreb 2003, str. 47
[54] G. Contenau, *Isto* str. 238.
[55] G. Cortenau, Isto, str. 250

U svakodnevnim situacijama svećenici su boravili u hramu i prinosili žrtve bogovima te održavali ritualne ceremonije. Postojali su i pomoćnici, posluga koja se brinula o stvarima, pekari, čuvari svetih životinja, itd.[56] Svećenici bi obrede izvršavali u hramu ili na ulicama prilikom blagdana. Molitva je uvijek bila usmjerena prema bogu kojem su se molili s rukama podignutim prema gore. Svećenik bi tada izgovarao molitve prinosio obredne darove – mlijeko vino, med i žrtvovane životinje.[57] Time bi se zaštitili od mogućih uroka i vradžbina. Najveća žrtvovanja su bila prilikom blagdana. Svaki je bog imao svoj dan kada ga se slavilo, međutim jedan od najvećih je bio Nova godina, koja je padala u proljeće, u mjesecu Nisan.[58] U Babilonu se ona slavila 12 dana i bila je posvećena bogu Marduku, u čijem bi se hramu odigravale predstave i recitacije koje su govorile o njegovim velikim podvizima i uspjesima koje je on postigao.[59]

Kao što je već ranije spomenuto, svećenici su bili nalik vračarama jer su se često koristili magijom i astrologijom u svojem poslu. Nije bilo neobično da se žrtvuje životinja te da joj se izvadi jetra i iz nje da se proriče sudbina. Isto tako, uspostavljali su se astrološki znakovi kojima bi se razaznale osobine određenih pojedinaca.[60] Najbolji primjer njihove apstraktne djelatnosti magijom može se vidjeti u primjeru liječenja. Osoba koja bi oboljela, a ne bi postojao vidljivi ili poznati razlog, liječila bi se pomoću vradžbinama. Dok je bolest u najmanjem obliku, svećenici ili pak koji drugi vračari bi izricali molitve i tako tjerali zle duhove.[61] Ako pak duh ne bi izlazio ili bi namjerno ostajao, svećenik bi nabrajao grijehe koje je opsjednuti učini i tako izbacio duha ili bi čak žrtvovao određeni predmet pred bogovima u zamjenu da duh napusti tijelo opsjednutog i uđe u taj posvećeni predmet.[62] S vremenom, naučili su prihvaćati fizičke uzroke bolesti i koristili su biljne lijekove kao i druge tvari pri liječenju, kao npr. Žutica koja se liječila uzimanjem žutih tvari, zbog sastava koje su one imale.[63] No tek će se pojavom grčkih utjecaja i Hipokratove škole razviti ozbiljna medicina koja je kadra liječiti bolesne, tako da će u tom smislu magija pasti u drugi plan i biti korištena uglavnom samo u religiji.[64]

---

[56] G.Cortenau, Isto, str. 250
[57] G.Cortenau, Isto, str. 252
[58] G.Cortenau, Isto, str. 253
[59] G.Cortenau, Isto, str. 253
[60] G.Cortenau, Isto, str. 255-256
[61] G.Cortenau, Isto, str. 261
[62] G.Cortenau, Isto, str. 261.
[63] G.Cortenau, Isto, str. 262
[64] G.Cortenau, Isto, str. 263

Smrt i zagrobni život

U asirskoj tradiciji, kralj se nije smatrao bogom, ali se smatrao predodređenim i stvorenim od boga, pa čak i dojen od strane boginje Ištar.[65] Međutim, bio je samo čovjek i kao svaki jednog dana je umro. Upravo njegova veličina i važnost su određivali principe žalovanja. Ako bi se kralj krunio, to je bio prikaz sreće i zadovoljstva i ljudi su u tome vidjeli dobar predznak i organizirali slavlje. Isto tako, ako bi kralj umro, bilo bi veliko žalovanje i tuga, posebice javno, jer se to poistovjećivalo s lošim znakovima, sušom i glađu.[66] Nakon smrti tijelo pokojnika bi se očistilo, a zatim stavilo u lijes te nosilo pogrebnom povorkom do hrama i mjesta zakapanja. Grobovi običnih ljudi nisu se posebno razlikovali od današnjih, dok su pak grobovi bogataša i kralja bile masovne grobnice i ukrašeni ljesovi dijamantima, dragim kamenjem, zlatom, slonovačom i ostalim materijalima.[67] Kralja su često uspoređivali s nekim od umrlih božanstava, najčešće Tamuzom. Prije pokapanja lijesa, svećenik ili kakav čarobnjak bi izrekao vradžbinu kojom bi prokleo onoga tko bi pokušao oskvrnuti grob pokojnika.[68] Unatoč tome, mnogo grobnice u Egiptu i Mezopotamiji su opljačkane ili uništene u potrazi za blagom od strane drugih naroda. Kralja bi zamijenio zamjenik u trajanju žalovanja ili ako je opasnost velika za kralja. Tako imamo zapis tzv. Sardanapala, zamjenika kralja Asurbanipala, koji je preuzeo njegovo mjesto i spasio kralja od pogibelji tako što je samo otišao u smrt. Kao Asurbanipal, sa svim počastima i zlatom, ženom i 88 slugu i sluškinja, zazidani su u grobnicu gdje su imali gozbu i gdje su ispili otrov koji ih je usmrtio.[69] Iako nisu bili bogovi, vladari Mezopotamije, a posebice Asirije i Babilona su imali veliku moć, čak da izbjegnu prokletstvo ili moguću opasnost i smrt koja im je prijetila tako što bi slali zamjenike u smrt. Iz Sardanapulovog primjera vidimo da su se mogli uspoređivati s tadašnjim egipatskim faraonima koji su time samo službeno sebi pridodali božanske titule.

Zagrobni život ili pakao kako ga neki izvori navode zvao se *Kur* ili *Aralluu*. Po strukturi, je ličio na Danteov pakao jer je imao sedam polja, svako polje je imalo vrata i stražara i nije se

[65] G.Cortenau, Isto, str. 160
[66] G.Cortenau, Isto, str. 263
[67] G.Cortenau, Isto, str. 263-264
[68] G.Cortenau, Isto, str. 264
[69] J. Raguž, Isto, str. 49

moglo prelaziti iz jednog u drugo polje.[70] Pokojnici nisu imali neke posebne blagodati jer nisu bili u *Anuu* ili nebu kao bogovi. Oni su bili ili bezosjećajni ili su snosili određene kazne. Pojedinci koji su se za života iskazali posebno dobri imali su određene privilegije, mogli su biti s obitelji i piti čistu vodu.[71] Hrana koju su imali bila je ona koju bi obitelj ostavila prilikom sahrane kako bi mogli jesti u podzemlju. Ako pokojnik ne bi bio propisno sahranjen, njegov duh bi imao dopuštenje da luta svijetom živih i proganja svoju obitelj zbog toga što se nisu dobro pobrinuli o njemu. [72] Podzemni svijet je bio opisan kao ružan i prašnjav, taman, kao kojekakva spilja u kojoj obitavaju duše pokojnika. Vrlo rijetko bi kraljevi ili bogovi silazili u taj podzemni svijet, ali ipak postoje mnogi različiti zapisi. Tako je Asirski kralj jednom vidio pakao kao mjesto gdje su se skupljali svi poznati i svi ljudi koji su ikada živjeli na svijetu. Ponekad je pokojniku uz izričit molbu dopušteno da razgovara sa svojim bliskima ili obitelji, kao što je Enkiduu dozvoljeno s Gilgamešom.[73] Ne postoje doduše nikakvi spisi koji govore o suđenju pokojnicima. Međutim, možemo pretpostaviti da bi nagrade i kazne u tom zagrobnom životu bile određene prema količini učinjenih i neoprošteni grijeha, uvreda bogova ili ostalih aspekata koji ma bi se bogovi odvratili od čovjeka.[74] Taj podzemni svijet je po svojoj strukturi sličan grčkom ili čak rimskom, pa možemo reći da su ti najvjerojatnije preuzeti od Mezopotamije. Pošto nema nikakvog suđenja ili posebne nagrade, daje se zaključiti kako su narodi Mezopotamije zadržali sebi vječni život i blagostanje. Zbog toga su određeni kraljevi ili velikani pokušali sebi stvoriti ime, kako bi sa svojom slavom i što većim vojnim ili drugim uspjesima, poduhvatima ili dobrim djelima ostvarili sebi veća prava u zagrobnom životu.[75] Zbog toga što su kraljeve najčešće patili sluge ili čak obitelj, njima bi bilo osigurano bolje mjesto u zagrobnom svijetu, sa svim blagodatima koje su ponijeli i kojima mogu raspolagati kako bi ostali za sve vjekove.

[70] J. Raguž, Isto, str. 266
[71] J. Raguž, Isto, str. 266
[72] J. Raguž, Isto, str. 266
[73] J. Raguž, Isto, str. 266
[74] J. Raguž, Isto, str. 267.
[75] J. Raguž, Isto, str. 267

Mitovi Mezopotamije

Mitovi Mezopotamije su jedni od najstarijih mitova koji postoje na svijetu i prema njima su formirani ostali mitovi. Zbog toga pronalazimo mnogo sličnosti između grčkih, babilonskih, judejskih i ostalih priča. Neki od mita opisuju stvarne događaje i osobe, pridodajući im često božanstvene karakteristike i moći. Ipak, ti mitovi, od kojih su neki i zapisani, daju na realnu sliku onog vremena i način kojim su narodi Mezopotamije objašnjavali događaje oko sebe.

Mit o stvaranju svijeta – prema ovome mitu, koji je potekao iz Babilona, velika voda Apsu i božica Timid su bili kaos u svemiru u obliku velike vode. Svi bogovi su ih se bojali, osim Marduka. Tako je Marduk okupio mlade bogove koji su otišli u rat protiv Timid. Marduk ju je ubio i zavezao njezine zmije a tijelo joj je rasjekao u dijelove i raspršio tako da su stvoreni planeti, zvijezde, mjesec i ostalo.[76] Zemlja koje je stvorena imala je veliki potencijal za obradu, ali bogovi su bili lijeni i zato je bog Ea, poznat kao veliki majstor obrade gline, oblikovao figurice od pečene gline sa muškim i ženskim obilježjima a Marduk je dahnuo u njih i dao im život.[77] Potom je bog Enlil, koji je prethodno izmislio plug i ostale alate, naučio te ljude kako se obrađuju polja, kako se navodnjava i kako se siju usjevi te im dao zadatak da obrađuju polja na zemlji i prinose hranu kao žrtvu.[78] Tako su ljudi naučili poljoprivredu i to je postala njihova osnovna grana preživljavanja i formiranja u veće zajednice s uređenom hijerarhijom i bogoštovljem koje se održalo stoljećima. Ista forma mita može se naći u Grčkoj, u pričama o Zeusu i stvaranju svijeta.

Mit o Ištar i Tamuzu – prema predajama boginja Ištar je bila brižna za ljude ali je u ljubavi bila okrutna i bezosjećajna. Imala je niz ljubavnika koje je pretvarala u obične životinje ili bi ih neka nesreća zadesila. Tako je njezinog ljubavnika Tamuza snašla hladnoća njezinog srca i okrutnost, te je jednoga dana stradao od vepra.[79] Zbog toga joj je bilo žao i odlučila se spustiti do podzemnog svijeta kako bi ga na bilo koji način oživjela i kako bi ponovno bili sretni. Prilikom prolaska kroz svaki od krugova, koji su ranije spomenuti, sluga boga podzemlja

[76] Skupina autora 1, *Mitovi i legende svih naroda*, Beograd, str. 25-26
[77] Skupina autora 1, Isto, str. 26
[78] Skupina autora 1, Isto, str. 26
[79] Skupina autora 1, Isto, str. 24

Alatu skidao je komad po komad odjeće boginji prilikom prolaska kroz vrata govoreći kako je takav običaj kod njih.[80] Kad je došla pred boga podzemlja, poprilično gola, počela je da se svađa s njome i ona ju je pokušala podčiniti. Međutim, bog Ea je znao da se ništa u prirodi neće rađati i poslao je čovjeka koji pred Alatom oslobodio božicu Ištar po naređenju boga Ee.[81] Tako je zaključeno da pošto se Tamuz stalno rađa i umire, Ištar će jedan dio provesti s njime u podzemlju i tada će vegetacija stati.[82] Ovaj mit nam govori o tome kako su nastala godišnja doba, a Grci su taj mit preuzeli i prepravili ga u mit o Perzefoni, dodajući svoje elemente

Mit o velikom potopu – Ovaj mit je nastao prema stvarnim događajima, velikom izlijevanju vode za koje su znanstvenici zaista ustvrdili da se dogodilo na tom području. Kod grada Ura su čak pronađeni ostaci posuda i dijelovi kuća koji su ukazivali na oštećenost od strane vode.[83] Mit govori o tome kako su ljudi bili nemoralni i stvarali veliku buk koja je smetala bogovima i zbog toga oni su odlučili da kazne čovječanstvo, iako su neki od bogova bili protiv poplave.[84] Međutim, bog Ea je upozorio čovjeka po imenu Utnapištim o potopu koji se sprema i naredio mu da sagradi korablju na koju će staviti sve životinje, sebe i svoju obitelj.[85] Utnapištim je to napravio i dok je 6 dana i noći padala kiša on je bio u svojoj brodici. Sedmoga dana je prestalo padati i on je poslao jednog gavrana koji se nije vratio, što je bio znak da se voda povukla i da se napipalo kopno.[86] Bogovi su s njime obnovili savez i postao je besmrtan. Koliko je ovaj mit u stvari raširen govori nam to da podatke o poplavama imamo i u Svetom pismu:

„Odlučio sam da bude kraj svim bićima na zemlji je se napunila opačinom. Napravi sebi korablju, neka vide od smolastog drveta i neka bude 300 lakata u duljinu, 50 u širinu i 30 u visinu. (...) Ja ću spustiti potop a s tobom ću učinit savez.“ reče Jahve.[87]

Zbog ovih svih podataka, kao i fizičkih dokaza, možemo oba izvora smatrati vjerodostojnim u smislu potvrđivanja velikog potopa.

---

[80] Skupina autora 1, Isto, str. 24
[81] Skupina autora 1, Isto, str. 25
[82] Skupina autora 1, Isto, str. 25
[83] L. Wolley, Isto, str. 80
[84] Skupina autora 1,Isto, str. 29
[85] Skupina autora 1, Isto, str. 29
[86] Skupina autora 1, Isto, str. 29
[87] Skupina autora 3,*Novi zavjet, Knjiga Postanka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976, str. 4

Etana i orao – Žena kralja Etane je rađala samo mrtvu djecu te je molila boga Anua da joj podari živo novorođenče. Bog je to vidio i odlučio testirati hrabrost kralja Etana tako što mu je rekao da postoji biljka života koju mora naći i da će mu žena roditi dijete.[88] Kralj se stoga uputio na dalek put, prelazeći mnoge planine, dok nije naišao na ranjenog orla. Orao mu je ispričao kako ga je zmija, njegov bivši prijatelj ranila i povrijedila, te je ostao sam i ranjen moleći boga Šamaša za pomoć.[89] Tako je Etana hranio tog orla sve dok nije narastao i ojačao te je ponovno mogao poletjeti. Saznali su da je biljka života ustvari kod boga Anua, te su poletjeli do nebesa kako bi je našli.[90] Letjeli su dugo i daleko, sve dok jednog trenutka, kako mit navodi, nisu izgubili hrabrost i snagu, te su se srušili. Etana je pritom poginuo, ali je Anu bio zadovoljan, te je dao njegovoj ženi biljku života koja je pomogla da mu se rodi sin i da naslijedi očevo prijestolje.[91]

Mit o Gilgamešu – Mit o Gilgamešu ili bolje reći ep, pošto je opjevan u 12 pločica koje se koriste kao povijesni dokaz, jedan je od najstarijih epova u povijesti i govori o stvarnoj osobi. Gilgameš je bio legendarni vladar Uruka, ali je bio loš čovjek. Ugnjetavao je svoj narod, zbog svojih božanskih moći tjerao je ljude na pokornost i zato su molili bogove da im pomognu. Nato im Ea napravi kipić i oživi i tako je stvorio Enkidua. On je bio polu čovjek, polu zvijer, divlji po prirodi i u društvu životinja, te je napadao stoku običnih ljudi.[92] O Gilgamešovim zlodjelima možemo saznati i iz epa:

„Kuću što se na kralja buni,

Kuću što kralju odana nije,

Trnokop čini da kralju odana bude.“[93]

Gilgameš je poslao lovca na Enkidua kao i jednu Ištarinu svećenicu, koja ga je zavela i kroz 7 dana smirila i pripitomila. Pričala mu je da je Gilgameš slavan i velik i napokon su se odmjerili u boju gdje je Gilgameš pobijedio a Enkidu je posto njegov najbolji prijatelj.[94] Zajedno su se uputili u pustolovine borbe protiv raznih čudovišta i demona, kao velikog Humbabe i velikog nebeskog bika. Gilgameš je prema opisu iz epa bio ne samo nadljudski jak već je pak i bio

[88] Skupina autora 2, str. 26
[89] Skupina autora 2, Isto, str. 26
[90] Skupina autora 2,Isto, str. 26
[91] Skupina autora 2, Isto, str. 27
[92] Skupina autora 2, Isto, str. 27
[93] M. Višić, *Književnost drevnog Bliskog istoka*; *Enuma, Eliš, Gilgameš,* Zagreb, 1993, str. 20
[94] Skupina autora 2,Isto, str. 26

izrazito pametan. Kad mu je boginja Ištar ponudila brak on je to odbio znajući sudbinu svih njezinih ljubavnika. O tome nam govori tekst:

„Pastir bijaše jedna, što pretvori ga u vuka, i tjeraše ga njegovi pomoćnici i psi njegovi,

Ishaualana, vrtlara svog oca, pretvori u šišmiša.“[95]

Zbog ubojstva velikog bika i povrijede njezinog srca, Ištar je odlučila kazniti Gilgameša tako što je dala bolest i polaganu smrt zbog koje je umro Enkidu.[96] Tu prestaje prvi a počinje drugi dio epa, gdje sada shrvani Gilgameš traži smisao života i način da živi svog prijatelja. Gilgameš je ujedno prvi ep koji se bavi pitanjem života poslije smrti i tugom koja slijedi poslije toga. Prevalivši dugačak put Gilgameš je došao čak do svoga pretka, Utnapištima koji mu je rekao za potop koji se dogodio kao i ujedno da mu je nagrada bila vječni život, ali ne zna zašto.[97] Ujedno mu govori da postoji tzv. Biljka života, kojom bi mogao oživjeti Enkidua, ali mu je tu biljku ukrala zmija. Stoga moli bogove da vidi Enkudu još jedanput i on mu se prikazuje. Zaključak koji iznosi Enkidu je da pošto su bogovi zadržali besmrtnost za sebe, jedino što čovjek može napraviti je da živi život što bolje i pravednije. [98] Čak je i zapisan zaključak:

„Onaj ko umre u boju, njega njeguju mati i otac i braća, onaj pak tko živi život nečasno, kupi mrvice kruha sa zemlje i izjedaju ga bube“.[99]

Vjeruje se da je ep o Gilgamešu jedan od prvih povijesnih dokumenata upravo zbog toga što spominje veliki potop koji je zaista postojao, ali i grad Uruk nad kojim je Gilgameš u početku epa vladao. To je ujedno i prikaz mezopotamijske književnosti sačinjen u 12 pločica, pisan klinastim pismom. Iako nije posve autentičan, arheološki nalazi grada Uruka pokazuju da se potop dogodio i stoga možemo ovaj ep uzeti kao povijesni izvor.

[95] M. Višić 2,Isto, str. 25
[96] M. Višić 2,Isto, str. 27
[97] Skupina autora 2 Isto , str. 29
[98] Skupina autora 2,Isto, str. 30
[99] M. Višnjić 2, Isto, str. 27

Hamurabijev zakonik

Iako Hamurabijev zakonik ne spada direktno pod mitologiju niti religiju, usko je povezan s njome. Taj zakonik je bila jedna visoka kamena stela, otprilike 1,5 do 2 metra visoka. Vrhovni dio reljefa prikazuje boga Šamaša, boga sunca i pravde i Hamurabija koji od njega prima zakone. Pošto je takav zakonik smatran važnim i gotovo religioznim, jer su zakoni doneseni od strane boga neopozivi i ne može i m se proturječiti, možemo reći da su imali religijsku podlogu u principu kraljev providnosti. Sam Hamurabi je donio zakone koji su regulirali međusobne odnose u zajednici i u obitelji.[100] Ti zakoni su bili postavljeni da ih svi vide i da ih se svi pridržavaju. Tako da imamo oko 300 odredbi koji su uređivali položaje vlastelinstva, žena, robova i drugih slojeva. Neki od zakona:

1 „Ako čovjek optuži drugog čovjeka za ubojstvo, pa to ne dokaže, neka se ubije“

3. „Ako čovjek u parnici lažno svjedoči, pa rečeno ne dokaže, neka se ubije ako se u parnici radi o životu.[101]

108. Ako krčmarica za cijenu pića, umjesto žita primi novac po većoj mjeri i time vrijednost pića učini većom od vrijednosti žita, t protiv krčmarice se treba dokazati i nju baciti u vodu.

118. „Ako rob ili robinja na osnovu jamstva budu dani u ropsku službu, a trgovac ih zažei prodati, može to učiniti bez odštete.[102]

131.“ Ako čovjek obljubi Zaručenu ženu drugog muškarca i spava s njome, a ona živi u kući svoga oca, neka se muškarac kazni smrću, žena je nedužna.“[103]

157. „Ako čovjek poslije smrti svojeg oca spava u krilu svoje majke, da se oboje spale.“[104]

Hamurabijev zakonik je bio jedan od najvećih i najbolje napravljenih u svoje vrijeme te je sačinjavao mnoga društvena i pravopisna uređenja. Kazne za prekršaje ili ne izvršenje su bile ili sakaćenje ili smrt u većini slučajeva, što je samo učvršćivalo Hamurabijevu moć kao vladaru kojemu je bog dao moć da sudi.

---

[100] J. Raguž, Isto,str. 27.
[101] Marko Višić 1, *Zakonici drevne Mezopotamije*, Svijetlost, Zagreb, 1989, str. 104
[102] M, Višić 1, *Zakonici drevne Mezopotamije*, Zagreb, str. 112-113
[103] M. Višić 1, Isto, str. 114
[104] M. Višić 1, Isto, ,str. 116

Slikovni prikazi

Slika 1. Glinčarija iz Tell-es – Šeiha

Slika 2. Hamurabijev zakonik

Slika 3. Prikaz Babilonske kule

Zaključak

Iz svega navedenog, možemo zaključiti da su kultura i narod obilovali raznolikim kulturnim i materijalnim bogatstvima. Šarolik spektar mnogih legendi i priča ostavili su ne samo dokaz njihovih vjerovanja i uvjerenja nego i povijesne podatke o vremenu u kojem su živjeli. Sam ep o Gilgamešu najviše govori upravo o tome, te je dokazano da se radi o povijesnoj osobi koja je čak imala svjedočenja o poplavi, isto tako povijesna činjenica. Upravo razvojem pismenosti na tom području mi imamo zapise tog epa. Isto tako mnogi zapisi i književnost onog vremena, kao i materijalni ostaci hramova govore nam o razvijenoj religijskoj praksi i mogućnostima koje su imali. Hramovi kod naroda Mezopotamije su imali više od obredne svrhe jer su bili opremljeni i svim potrebnim pomoćnim objektima. Što se samih bogova i junaka tiče, mnogi od njih su potakli druge narode da stvore bogove na temelju onih iz Mezopotamije. Upravo zato su drugi narodi, osim Judejaca, stvarali čitave panteone sa raznolikim spektrom raznih bića i bogova koji su postojali i oblikovali druge religije i običaje.

Na kraju, dodao bih kako su narodi Mezopotamije i njihova materijalna i kulturna ostavština velika nagrada današnjim povjesničarima i njihovim suvremenicima. Upravo iz starih zapisa možemo promatrati vjerovanja onoga vremena i zaključiti koliko su ustvari bili povezani s prirodom i prirodnim resursima, te su prema tome oblikovali bogove. Svaki bog je predstavljao određeni aspekt života, određenu pojavu i po tome možemo zaključiti da su stariji narodi, pogotovo oni Mezopotamije bili kadri prihvatiti te aspekte takvima kakvi jesu i pokušati određenim obredima kontrolirati iste. Ne možemo ustvrditi jesu li uspjeli, ali možemo sa sigurnošću reći da su ostaci njihovih hramova i knjiga svakako sadržavali vjerovanja i rituale u to da se može.

Literatura

- Avdijev, V.I. *Istorija starog istoka*, Naučna knjiga, Beograd, 1952

- Contenau, Georges, *Babilon i Asirija, Everyday life in Babylon and Assiria,* Ognjen priča, Zagreb, 1978

- Raguž, Jakša, *Iščezli narodi svijeta,* Meridijani, Zagreb, 2003

- Lisičar, Petar, *Stari istok, kratki prikaz povijesti naroda starog Istoka* Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1972

- Sir Wolley, Leonard, *Počeci civilizacije,* Naprijed, Zagreb, 1966

- Skupina autora.1 *Iščezle civilizacije svijeta*, Tiskarski zavod Jugoslavija, Beograd, 1965

- Skupina autora,2 *Mitovi i legende svih naroda*, Rad, Beograd, 1976

- Skupina autora,3*Novi Zavjet, Knjiga Postanka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976

- Višić, Marko,2 *Književnost bliskog istoka*, Naprijed, Zagreb, 1993

- Višić, Marko,1 *Zakonici drevne Mezopotamije*, Svijetlost, Zagreb, 1989